

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 11. ФЕБРУАРА 1886.

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 25.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

(Наставак.)

Борђе је дао Станку своју тврду реч, да ће Даницу, као рођену сестру, пазити, а пошто се коло већ разило и сви се присутни двојици књажева поклонили и удалили, он још у неколико посаветује Станка, како се има понашати с Арбанасима, који су чудни у боју, навале као бујица, а уплаше ли се, беже без обзира.

— Први се чин тиме завршије.

Други је чин у Бериславцима на отвореном пољу. — Славодобитан се Станко вратио из Арбаније и пао на равницу под Бериславце. Уморан од дуга и рђава пута, под разапетим шатором лежи и тврдо спава. Његове слуге, Иво и Угљеша, седе пред шатором и чисте седла, узде и бакрачије.

Иво је лак па речи. Говори о несташлуку господареву, о муци, која се с њим има у путу, да је звању, и о другим његовим манама; ама јунаштво му у велико цени и признаје. Угљеша у његовој правда младога књаза. Иво је један пушач скочи, те му одговара, да би му и он све опростио; ама, да му једна тајна тешко најде души лежи и мора му не да, па свом сајфу другу ту тајну открива. Он је прислушкивач — зао — каже — кад се једне ноћи књаз Станко састајао с једним старим Турчином и сътицим се на дуго разговарао. Из тога разговара, пошто се господар Станко под шатором повратио — прича Иво — да му је предао нека писма, да их понесе оном истом — Гурчину; али слутећи на зло — вели — да их није почео у турски стан, но да је по поузданом војнику послало Иво, да је пошао на њега у Жабљак. То је урадио — додаје — због тога, што га најпре веже љубав према

Црној Гори; а као веран слуга готов је вазда и живот за господара дати. Угљеша му запретио, да о том ником ни слова. Обојица су они верни књазу; али је Иво вернији домовини. Станко се међутим дигао и излази пред шатор па наређује Угљеши, да му ручак донесе. . . Као што је све у овој драми пријено из народног живота, тако је и овај ручак, који се састоји из груде млада спра, добра вина и слаткога домаћега воћа. Док Станко руча, по његовој наредби долази гуслар, да му коју народну песму отпева и да га њоме забави. Гуслар повуче гудalom по танким жицама и запева песму о издаји Вука Бранковића на Косоку, у којој се издајица цар-Лазарев проклиње. То је Станко врло узмучило, па вели гуслару, да остави ту, а да другу запева. Гуслар почне другу, ама Станку још непогодију. Узврпођен као и пре, хтео би да му гуслар поји песму о Јакшићима; али се предосети, прекине гуслара, дарује га и пошаље с милим Богом. — До час ступи на позорницу Даница, сва у црно завијена. С њом је њезина верна другарица Марта. Дошли су да по пољу беру цвеће. Даница нариче за Станком; јер беху стигли први гласови у Зету, да су Станка Турци код Кроје заробили, те да он труне и тамнује у једренској тамници. Марта је теши и куне књегињу Мару, која Даницу мрзи, зато, што није од велика рода. Станко, који их је попоздаље неопажен гледао и слушао, пизнебуха пред Даницу ступи, а она се пренерази. Марта му припомогне, да оне свешћену Даницу унесу под шатор; кори

га, што је њезину другу онако препао; каже му, да она никога осим Станка на свету не љуби, и озбиљно га пита, ко је он? Станко јој се открива; и чувши од слуге, да иде више људи право к његову шатору, препоручи Марти, да најбоље пази Данцу, изиђе и улазиште на шатору затвори. Ови људи, посланици су, које је Иван-бог спремио, да сртну и да поздраве Станка. Пред њима су две добре војводе, старац Дејан и Перун. Дејан срчано поздрави Станка и у дужем разговору, опазивши збиља, да Станко нешто смеша, спомене му она писма, али га испак охрабри, да ће му отац све оправити, чим он оцу на срце пане и своју погрешку призна. Дејан је благ у говору, ама се Станко испак на то узјогуни, те најпосле исповеди Дејану, да ће он и све његове присталице к султану. На то му Дејан оштро одговори, и каже му, да не мисли, да је Црна Гора баштна његове куће, па га позива, ако хоће с народом — добро, неће ли? — а он нека одлази, куд му је драго. Све то не помаже. Станко хоће куд је наумно.

Дејан изиђе ван себе и назове га издајицом. Тргиу обожица сабље. Станко се отме слугама из руку, навали на Дејана и смртно га у груди рани. Један из пратње прихвати Дејана на траву, а сви други појуре, да Станка на копљима разнесу. Перун голом сабљом посред њих стане и не дадне им, вичући им, да се тога прођу: „А отац Иво нека му суди.“ — Дејан је челик-Црногорац. Он је најлеменитији у глед, како се дому и земље господару служи. Вели, да је за те светиње савколики свој живот потрошио, па на часу смртном опет Станка заклиње, да се окане онолике срамоте, да свој род душманину не издаје, него да и онет буде веран син свога дома и народа, онда ће му руку целивати и своју му крв оправити. Убојица се на узвишене Дејанове беседе жестоко трза, и навија се к Дејану, као да се каје и да хоће од њега проштења да иште. Од радости се Дејан разабира, као да му није ништа, и још једанпут пита Станка, хоће ли у Турке?

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Асунта Левонијева.* Позоришна игра у 5. чинова, написао Адолф Вилбранд, превео Јован Грчић. У Новоме Саду први пут приказана 6. фебруара о. г.). (Свршетак.)

Али све да су појединости таке природе, да не крье лепоту најчистијег облика, сама зајснова тога комада — љубав Асунтина и Алфредова — не може се уврстити у оне облике, што их тражи чиста естетика. Нека нам оправсте све лепе и младе удовице — ми смо им иначе од свега срца наклоњени — али млада и лепа удовица, која се и први пут из љубави удала, није са свим згодан репрезентант за љубав у најувишијем облику њеном. Све да је лаж пешникова реч: „Mit dem Gürtel, mit dem Schleier reisst der schöne Waln entzwei“, нека није истина, да се само један пут може искрено и чисто љубити: опет држимо, да та друга љубав не може бити од оне узорите лепоте, као што је она прва девојачка. И још да је Асунта Алфреда

пре познавала, још да је први пут бил а удата за старца, или иначе за своју непријатиљку, могли бисмо се некако сложити с избором пишчевим, и таких је избора већ било. Али изнети жену, која једну љубав сахрањује и у гроб положе, да се одмах другој у наручје баци, — па ипак тој жени виндицирати потпуну чистоту срца — то је мало опасно... Цад том месту би много узвишије стојала девојка са првом љубави својом. Ако је већ требало мало нижеих мотива за даље последице; ако је требало у тој љубави ватре и страсти, да се узвисе над обичним схватањем женске чедности: онда је било довољно, што је писац узео ћерку јужних крајева, а не своју хладну и трезвену земљакињу. Дакако да би том променом драматик био још у већој невољи, како да оправда све друге, често необичне поступке Асунтине. С удовицом је могао бити слободнији: богатој, самосталној удовици су одрешене руке... Он је то и употребио, али је баш тиме окрњио од лепоте и чистине оне слике, коју нам је хтео пред очи изнети.

„Асунта“, дакле, ни по идеји, ни по лепоти својој не заслужује име правог уметничког дела. Ни идејом, ни лепотом не залази у дубину наше душе, него креће само разгранке наших живаца. Они, истина, затрпите, али само док утицај траје, а чим њега нестане, све се умири. Шта више, ми иза тога осећамо неки неугодан умор, као праву последицу чисто чулних надражаја, и то је оно што ми зовемо „спољни успех“.

И са драматуршке стране не сме се „Асунти Леонијеву“ ништа више признати. Са тога гледишта је то дело драма мање уметничке вредности — склон који и опет смера на „спољни успех.“

Већ распоред и израда материјала није уметнички изведена. Не ћемо рећи да сам сиже није за драмску обраду, да је у њему много епских елемената, али се мора признати, да му драматисање није скроз чисто проведено. Одмах на првом чину види се, да нешто као олово притискује живахност и истинитост радње. Диалози отегнути, као неке придице, а пуни причаља и лирских одушава. Особе се изговориле... изгвориле, први чин траје преко 20 минута, па песник и опет никде не нађе прилике, да оно искаже што је најужније. Тек други чин без икоје радње мора да исприча, што се тамо пропустило, и тек трећи чин хоће да наговести, у чему је управо заплет. Ту је радња већ живља, али се ипак по где где и опет спотакне о причање и празну декламацију. Чисто нам се чини, да је писац заборавао, па да се у невреме сети онога, што је пре морао имати на уму. Та га невоља гони чак и у четвртом чину, па кад се већ и сам тако заплео, да управо не зна куда ће, дао се у неку несмишљењу журбу, у неку чудну забуну. Стекло се све у један мах, а веома правога изласка, те опет радња застала. Из тог неопредељеног „Hangen und Bangen“ избави и писце и нас — срећом — др. Клинт својим доста прозаичним, али добројудним признањем.

Па и цртање карактера има приличних погрешака. Истинитост, природност, психологија и велика конзеквенција није баш најјача страна овога комада. То је већ сам писац осетио, па је тај недостатак хтео вештином прикрити. Како би доказао, да је природно, што се Алфред баш у Асунту заљубио, изнео одмах два дупликата таке љубави: причу Асунтину о њеној првој удадби, и младаљачку љубав јадног Фабијана. Да поткрепи разлоге Емилове — јер се и њему чињаху слаби — створио је фигуру Бругера, са жалосном судбином уметничком. Па кад су Емилови разлози већ тако утврђени, што их је онда и сам онако лако напустио? Зар је човеку од разума Емиловог давољно, да одступи од својих начела само за то, што се Асунта поне-

шањем својим допала и вишим круговима; — и то једном или двапут. И како је могуће, да од просте сељанке у један мах постане „дама од света“, која ће знати стајати уз Алфереда и његову породицу. Па баш да је и то протумачено и психолошки основано, на којим основима стоји онај други обрт: да ће она њега и као вештака појимати, да дакле не ће сметати вишим циљевима његовим и ако је за жену узме. Је ли то доста, што „Асунта“ обећава, да ће „дан и ноћ“ учити и радити, не би ли оно стигла, што је пропустила? Како то стоји према оном, што се ојени и мачки Бругеровој прича? За што није писац основе томе обрту дао већ у самом карактеру и назорима Асунтиним, него је с почетка и према Емилу, и према Фабијану, а баш и према дру Клинтну изнапа као обичну лепу жену са уским кругом и у осећању и у посматрању, па чак и са неком сумесом хотимичне или нехотимичне кокетерије? И зар је жар и љубав Клинтнова у сагласју са његовим карактером и са оним, што сам о себи већ? А ако та љубав није тако ватрена, има ли разлога, да се за њу живот на коцку меће? Па кад је већ у питању част и живот, би ли Американца могла наговорити жена, да погази начела, која је с мајчиним млеком усисао?... Све су то чудни појави, или бар преципитирани обрти, који не одговарају природи, истини и психолошкој конзеквенцији.

Према овоме, мы нисмо одушевљени за „Асунту Леонијеву“ и за послове таке врсте, па ма из чијег пера долазили. Кад је нешто већ туђе, нека бар идејом, лепотом или техничким савршенством покаже, да је заслужило нашу пажњу. Наша позорница — на жалост — мора много брати са туђих садова, али још то није највећа невоља, само ако се обазремо, шта ћемо узбрати и пресадити. Тами то не узимамо крадом, да морамо мраком и кришом грабити, што дохватимо. Ето нам је цела светска литература на расположењу, па што смо се везали једне?

И публика као да не беше баш најодушевљенија. Ташање и изазивање при отвореној сцени и при свршетку ишло је овога вечера више на рачун спољњег успеха тога комада, а још више на рачун лепе игре. Наши представљачи, сви редом, показаше овога пута и воље и труда, а и подела је била така, да је одговарала природи појединога. Не можемо рећи, да нас је г. Миљковић својом лепом игром изненадио — јер ми у њега много положамо, — али морамо признати, да смо сад тек управо видели, шта би могао, да хоће. Шта; зна он то и сам, а не ко му је већ и казао.

II.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 11. ФЕБРУАРА 1886.

ДОН ЦЕЗАР ОД БАЗАНА.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО ДИМАНОАР, ПРЕВЕО Н.

ОСОБЕ:

Карло II., краљ шпански	Марковић.
Дон Цезар од Базана	Ружић.
Дон Хосе од Сантарема	Лазић.
Маркез Монтефијор	Банић.
Маркеза, жена му	Ј. Добриновићка.
Маритана, певачица по улицама	Л. Хаџићева.
Лазарил	Д. Бандобранска.
Капетан	Десимировић.
Чамција	Петровић.
Судац	Васиљевић.

Господа, народ, војници. Збива се у Мадриду и околици.

У четвртак 13. фебруара први пут: „ДОКТОР КЛАУС.“ Шаљива игра у 5 чинова, написао Адолф Ларонж, превео Сава Петровић.

Улазнице се могу добити у инсаринци позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а увече на касц.

ПОЧЕТАК У $7\frac{1}{2}$ А СВРШЕТАК У $10\frac{1}{4}$ САХАТА.